Plymouth, Pa, 21 d. Liepos.

Pasigerinus darbams ir atsiradus per tai kiszeniûse musų viengenczių daugiaus atliekamų dolerių, jau prasideda „užimai“ po karcziamas, pesztynės ir galiausiai provos pas „skvairus“. Girtûklystė baisiai yra įsikėrėjusi tarp musų iszeivių Amerikoje, ką parodo nepaprastai didelis skaitlius karcziamų visur ten, kur tik musų viengenczių randasi. Abelnai imant tą dalyką dviejûse Pennsylvanijos pavietûse — Schuylkill ir Luzerne, kur musų viengenczių daugiausiai randasi, pripûla viena *lietuviszka* karcziama ant 120 vyrų. Kadągi musų žmonės maloniai eina gerti dar ir į svetimtauczių karcziamas, tai neapsiriksime sakydami, kad lietuviai prageria czion mažiausiai treczdalį savo uždarbių. Kiek tai gero jie galėtu pasidaryti už tûs pinigus sav, jeigu tarp jų butu iszmanymas ir susipratimas!...

„Apžvalga“, ansai *ex officio* katalikiszkas laikrasztis, pyksta ant „Vienybės“ už tai, kad jijė priėmė iszsiteisinimą vieno Tilžės lietuvio, „pasvaigėliu“ „pusgalviu“ ir kitokiais *ne* – katalikiszkais epitėtais iszkolioto vien už tai, kad anas per neapsižiurėjimą padėjo po korrespondencija vieno „didelio“ Apžvalgos rasztininko pseudonimą. Iszkoliotasis viengentis pritinkanczioje formoje ant tų piemeniszkų pravardžiavimų atsiliepė, bet „Apžvalga“ principo: *Audi alteram partem* nesilaiko. Ant to ji juk yra „katalikiszka“!...

Nekurie musų iszgamiai, kuriems „Vienybė“ svilina akis, pratę yra Baczkauskinėje „Saulėje“ dergti visûmet už tai kun. Burbą, gerai žinodami tai, kad gûdotinas kuningas nenorės savo vardą terszti, su visokiais paszlemėkais bei nupûlėliais po sudus tąsydamasis. Isz tos priežasties, kad tuli toliaus stovintiejie viengenczai per tokias lietuvys tės neprietelių melagystes nepapultu į klaidų supratimą, sziûmi paaiszkinu, kad gûdotinas kuningas neturi jokio dalyvumo nei iszleidime, nei rėdyme laikraszczio. Jo straipsniai yra priimami arba atmetami, kaip ir kožno kito korrespondėnto, o laikraszczio rėdymas, kaip ir pakreipa, yra kupinai pavestas p. J. Andziulaicziui.

J. Pauksztis.

Isz Lietuvos.

— *Kaunas.* Vilniuje įveda tramvajus (vežimus ant relsų), o Szauliûse nors naujus medinius trotuarus isz krasztų ulyczios. Panevėžis ant szaunesnių ulyczių tą jau seniai turi. Isz priežasties gelžkelio Szauliai ir Panevėžis pakilo, o Aukmergė, Raseiniai, Telszai nupûlė. Isz tų miestų žydai bėga į Ameriką, o namus su pleciais už niekus pardûda. Kas jiems kasztavo su virszum tukstantis rublių, tai gali pirkti dabar už tris — keturis szimtus.

Valdžia ant žydų supykusi už tai, kad jie, vengdami nû karumenės (vaisko) ir muito (padotkų, poszlinų), bėga į Ameriką, Australiją, Afriką, Aziją, pradėjo isz daugel krasztų valstijos anûs varyti. Ne gana to, kad varo anûs isz paczios Maskolijos, bet dabar pradėjo varyti anûs isz Baltijos priemarinių rėdybų: Kuržiamės, Lyvžiamės ir Igaunių žiamės. Daleidžia ten buti tikt žydams amatninkams, o visus kupczius, perkupczius, krominiukus varo laukan isz ten. Ne gana to — pûlė ant žydų ir kita nelaimė. Po miestus daugėl isz jų užsiima daržininkyste, labiausiai Keidainiûse, Kaune, Raseiniûse, kur szalnos prigriebė agurkus, kuriûs dabar reikia atsodinti. Įpacz tame dalyke nukentėjo Raseiniai, nės czia agurkus sodina po laukus czielais margais žiamės. Czia padarė szalnos blėdies ant kelių tukstanczių rublių.

Žiamaicziûse ponai, turintiejie daugel karvių melžiamų, iszdûda jas žydams ant pakto, t. y. sulygsta kiek jie turės už gorczių pieno mokėti (apie Raseinius po 7–8 kap. ant gorcziaus). Ponams nelabai yra gerai laikyti žydus dvare, nės jie apgirdo su degtine bernus, priima nû jų vogtus daigtus, neužleidžia dėl kupczystės kitus žydus, o viską nuperka nû pono daug pigiaus. Žodžiu sakant, kas turi žydą namûse, tas turi neprietelių. Ponai aprokavo, kad laikydami žydus ne tik neturi pelno, bet trotą, nės žydai tykoja tik kaip pasinaudoti isz darbo ir gėrybės kitų, patys nieko nedirbdami. Ponai per tat sudumojo, kad turės daugiaus pelno, jeigu pigiaus atidûs pieną lietuviams, ne kad brangiaus žydams, kurie, nors daug daugiaus užmoka, bet dar daugiaus paima per savo suktybes ir apsukrumą. Isz priežasties to aprokavimo dvarponiai iszvarė žydus isz savo dvarų, o priėmė lietuvius. Taigi pieninkys tė penkių geriausių dvarų apie Raseinius teko į rankas musų viengenczių, kaipo tai: Tverjoniszkiai, Žiczkiszkiai, Gruzdiszkiai, Paresiainis, Živialiszkiai ir tt. Musų broliai iszmano ką su pienu daryti: pieną pardûda Raseiniûse, o sviestą, surius veža į Kauną. Su iszrugomis szeria meitėlius. Ponams yra daug geriaus, nės czia kaip žydams nereikia dûti mergų prie melžimo karvių, nėra girtûklystės, vagystės, o žydai eina viską nû pono pirkti, nės neperiszkadyja jiems vietinis žydas paktorius.

Kaipo paveizdą vertimosi galiu vėl pastatyti Antanaitį isz Vadžgirių Raseinių paviete. Tas žmogus, neturėdamas mokslo, verczia pelną ne isz vienos tik gaspadorystės per daugėl metų. Dabar anas turi dėl pardavimo 50.000 plytų ir 30 kapų lentų.

Ponai, norėdami pagerinti savo buvį, gaudami lengviai krėditą ir geras vietas, pradėjo isz daleidimo minystro įtaisyti bankas po daugėl vietų Kauno rėdybos: Rokiszkėje, Panevėžyje, Vaszkûse, Žeimėliûse, Szauliûse, Kurszėnûse, Kelmėje, Betigaloje ir tt. Tose bankose ponai, atvažiûdami po sykį ant nedėlios, kaipo urėdininkai, paima algos po 800–1.500 rublių ant metų, bet dar paskyrė sav ir dividendos po kelis szimtus rublių. Žinoma ir ponams gerai tarpe prastų ir nemokintų žmonių, kurie įdėjo pinigus į banką ir kurie neiszmano, kas tai yra dividendas, t. y. metinis pelnas isz pinigų, prigulinczių prie jų paczių. Ponai, tokioje vigadoje budami, vartosi lyg pautai po taukus, o kiti pastojo ir turtingais, kaipo tai Puzinas pagriebęs isz Vaszkų bankos szimtą tukstanczių rublių, o Antanavyczia vėl isz Rokiszkės bankos kelis desėtkus tukstanczių. Jeigu kas nori gauti pinigų isz bankos, tai turi įsiraszyti į sąnarius ir įneszti į banką mažesnius pinigus. Jeigu kas ima szimtą, tai turi įneszti į banką 16 rublių, kurie vadinasi paju. Isz tos priežasties kad tas, kuris nori gauti pinigus isz bankos, dėl įneszimo jų neturi, tai banka iszdûdama pinigus palieka pas savę pajų, ir moka už jį mažesnį procentą, o bankui reikia mokėti didesnį. Kas atidûda pinigus, tas užmokėjęs palukus atidûda tiek pinigų, kiek gavo ir bankas pridėjęs tą pajų atima

skolą. Taip atsitinka, jeigu skolininkas yra pats su savo kningute nû bankos. Jeigu vienok už parokûtą szimtą gavęs 84 rublius atsiunczia tûs pininguus pacztu ir praszo prirokûti pajaus 16 rub. prie szimto, tai ponai urėdininkai Kelmės bankos to nepadaro; už tą 16 rublių ima palukų 15%, kaipo už sumą nemokėtą, patys mokėdami 8%. Galite iszmanyti, kad vercziant ant milijonų, isz to pasidaro dideli piningai ant naudos urėdininkų.

22 Birżio ketvirtoje adynoje buvo lietus ir griaustinys. Perkunas tada trenkė į darżinę Bagdoniszkių dvaro. Toje darżinėje stovėjo eskadronas raitelių dragunų. Kaip tik jie pamatė ugnį, pradėjo isz visų darżinių ir tvartų leisti laukan arklius, kad jie nesudegtų, o patys užsiėmė gelbėjimu nû ugnies savo daigtų. Iszgandinti arkliai iszlakstė per mylę ir daugiaus tolumo, o kareiviai viso to eskadrono turėjo anûs vaikyti pėsti po laukus, po pievos ir miszkus. Du kareiviu, kuriedu stovėjo duryse darżinės laike muszimo perkuno, buvo pritrenktu ir nuveztu į ligonbutį. Darżinė toji sudegė. Toje pat dienoje rytmetyje sudegė trenkta nû perkuno murinė bażnyczia Pakrażantyje, Raseinių paviete. Sienos tik pasiliko, isz vidaus viską suspėjo isznesti, net ir altorius. Pasiliko tik sienos, murinės. Bażnyczia nauja, nės pastatyta pirm 10 metų po sudegimo medinės.

— *Szauliûse* su kareiviais vėl buvo atsitikimas. Du kareiviu skaldydamu malkas viens kitam su kirviu isz netyczių įkirto į blauzdą. Sużeistąjį nusiuntė į lygonbutį, o kaltąjį ant advakto.

Isz tos priežasties, kad musų żydai, vengdami nû persekiojimo, ketina bėgti nû mus ir uždėti grynai żydiszką valstiją Palestinoje kaipo żiamėje, isz kur jie buvo iszėję, musų antisemytai (prieszininkai żydų) iszmislyjo pasaką dėl iszjûkimo żydų: Buk Rotszildas praszytas nû żydų, kad ans dėl jų ant užgyvenimo nupirktu Palestiną, atsakė: „O-gi ką ten vieni be lietuvių darysite — ar vieni kitus prigaudinėsite, kad jų ten ne bus“. Vėl antra pasaka paaiszkina gerai iszrokavimą żydų. Vienam kareiviui żydui, kuris pasigarsino laike turkiszkosios vainos, valdżia davė pasirinkti sav — arba szimtą rublių piningais, arba aukso medalį. Żydui garbė mażesnę turi vertę už piningus. Żydas vienok norėjo turėti vieną ir antrą. Pasirodavojęs su kitais żydais, kad medalis ant aukso vertas yra szeszis rublius, sziaip valdżiai savo norą iszreiszkė: „Asz noriu gauti devynesdeszimts keturis rublius ir aukso medalį, kuris yra vertas szeszis rublius!“

Kaitros dabar daeina sulyg 23 grad. Ream. pavėsyje. Rugiai gražiai żydi ir dulka. Jeigu taip pabus nedėlią, tai gražiai peržydės.

Rasziau pirma, kad staigu pasimirė Raseiniûse Leonauskas, kuris nû czia gyvena per keturias mylias Kauno paviete. Ir ant jo pagrabo buvo nelaimingas atsitikimas. Laike pervežimo jo kuno isz Burbiszkių į Vasyliszkį dėl palaidojimo, tas storas ir sunkus żmogus, pagarsintas „sztukaunose dainose“ p. Jankaus ant Tautuszių veczerinkos, krito su grabu ant užsukimo kelio nû vežimo augszto ir ko tik ant kelio neisztiszko lyg lepszė sukirmyjusi. *Żaltys.*

— Po dvideszimties laiptų karczių užstojo toki szalczіai, jogei gyvsidabris termometrûse nupûlė sulyg 4—5 laiptų. Isz tokio pasiżiaminimo temperaturos apigardoje Kauno iszpûlė dideli ledai. Įpatingai nû to daug nukentėjo Keidainių miestelis, kur jau antru kartu szimet visus javus ledai sunaikino.

Nekoksai p. Celary, įėjęs į namus ponios Stankevyczienės, tapė užpultas katino, kuris jį baisiai sukandżiojo. Ant riksmo subėgo żmonės ir katiną užmuszė. Tasai katinas pirm to sukandżiojo dar dvi moteriszki. P. Celary tûjaus nuvażiavo į Varszavą, kur dr. Buivydis iszrado, jogei katinas buvo pasiutęs. *N.*

— *Vilnius.* 27 d. Gegužio sudegė Alszėnų miestelis Aszmenės paviete. Ugnis, kaip visûmet, prasidėjo nû żarijos, iszkritusios isz kamino ant sziaudinio stogo. Tulûse musų miesteliûse prie kożno gaspadoriaus vartų galima matyti įkisztą į tvorą kartį, o ant jos pasmeigtą aglių szakų pundelį. Tokia kartis yra żenklu, jogei kaminai buna krecziami ir jogei sûdżiai negali užsidegti. Padavimai sûkia, buk apart tų karczių kas-žin kas liepė kûmet — tai pastatyti ant kożno stogo baczką su vandeniu. Nežiurint ant to visko ugnis kûne visados prasideda nû kamino sûdžių, o baczkos su vandeniu ne tik ant stogo nesiranda, bet ir visame miestelyje. Taip atsitiko ir Alszėnûse. Ugnis szokinėjo nû stogo ant stogo be jokios periszkados, apibėgo rinką, praryjo gražiausius triobėsius, keletą didelių karczіamų, kazarmes, aptieką ir apsistojo vien isz savo malonės, kadągi niekas jai neperiszkadyjo supleszkinti visą miestelį.

Szalnos kûne visiszkai sunaikino rugius. Sziaudai pabalo, varpos sunyko, viltis ant geros derlės pragaiszo. Dûna brangsta, Vilniuje svaras baltos dûnos nû 2 kap. paszoko ant 3; paskui miestinei rodai pasisekė padaryti taksą ant 2½ kap., bet dabar, isz priežasties szalnų ir iszpûlusių paskui jas didelių lietų, lygiai laike rugių żydėjimo, rugių prekė pakyla ir dûnkepiai reikalauja 3 kap. Musų dûnkepiai veda didelę kovą su turkais, kurie czion įtaisė savo dûnkepystes ir pardavinėja dûną ketvirtdaliu kapeikos pigiaus.

Policija gaudo draugus pono Friedės, pavogusio nû musų vertelgos, Żuko, 75 tukst. rub. Friede tapė suimtas Varszavoje ir atrasta pas jį 75 tuks. rub. *V.*

— *Tilžė.* Nû Smalininkų (ant Prusų rubežiaus) į Tilžę eina Niamunu du garlaiviu: „Falke“ ir „Trude“, o p. Simanas kożną dieną veża plentu isz Smalininkų į Tilžę pasażierus. Żydai isz Żiamaiczių į Suvalkų rėdybą veża dėl pardavimo miltus, o isz ten varo į Kurszą supirktus arklius ir jauczius ant peno į bravorus. *Ž.*

Isz Kitur.

— *Suv. Valstijos.* Pennsylvanijos gubernatorius, Pattison, padėjo savo paraszą po įstatymu, uždraudżiancziu kompanijoms laikyti krautuves dėl savo darbininkų. Szitas įstatymas bus tikra geradėjyste dėl darbininkų, nėsa darbdaviai jûs prispirdavo imti maistą isz savų krautuvių ir paskui parokûdavo už jį tiek, kiek jie norėjo. Naujasis įstatymas įeis į sylą nû 1 d. ateinancziojo mėnesio.

— Mieste Port Jefferson tapė suimta nekokia K. Petty. Visa kaltė tosios ponios yra tame, kad 14 mete savo gyvėnimo turėjo jau net 3 vyrus.

— Javai visoje Amerikoje szimet busę labai geri. Nebuvo szimet nei karszczių, nei szlapios vasaros. Tik nekuriose vietose vėtros sėjimus sunaikino. Isz visų valstijų

LIETUVIŲ LITERATŪROS
CENTRALINIS ARCHYVAS
Brooklyn, N. Y., U. S. A.

pareina žinios apie gerą uždėrėjimą javų — turėkime užtai viltį, kad kitą metą turėsime „good times“.

— Aigyptiszkoji Obeliska, kuri su dideliais kasztais pirm kelių metų tapė pargabenta į New Yorką ir pastatyta Central Parke, laipsniszkai trupa musų ore. Dabar rengiasi padėti ją po uždanga. Visoki pragumai buvo mėginami dėl to mierio, vienok be pasekmės ir jeigu nepasiseks nieko geresnio padaryti, tai senovystės dalykas bus baigtinai sunaikintas.

— *Anglija.* Valijos princas atvėjų atvėjais reikalauja nů parlamėnto piningų dėl užmokėjimo savo skolų, nors jo įėmimai yra tokie, kokių kožnas smertininkas jam pavydėti gali. Jis gauna £ 100.-000 metinės algos nů valdžios, £ 40.000 nů kuningaikszytystės Cornwall, o taipogi dar algas kaipo kareivis ir jurininkas, kadągi jisai neszioja titulus feldmarszalo, pulkauninko ir admiralo. Jo pati ima £ 30.-000 algos, o kožnas isz jo penkių vaikų gauna po £ 6.000. Žodžiu sakant jis įima per metus $1.000.000. Su milijonu metinio įėmimo jis gali gerai lėsztį „baccaratą“, pasivelyti sav mažą apgavystę ir pravarytı vilką nů durių.

— *Prancuzija.* 13 d. sz. m. prezidentas Carnot buvo prie iszkilmingo atidarymo naujos ulyczios Paryžiuje. Staigu isz burio žmonių pribėgo prie jo vienas vyras ir su žodžiais: „asz parodysiu, jogei dar yra daug Bastilijų dėl nugriovimo“ szovė į prezidentą isz revolverio, tacziaus kulka nepataikė į jį. Szovėjas ant tų pėdų tapė suimtas ir nugabentas į kalėjimą. Raszoma yra, butent jis esąs be proto.

— *Vokietija.* „Vossiche Zeitung“ raszo: „Vargas tarp žiamesniųjų lůmų Vokietijos tampa pasibaisėtinu. Bulvės, kurių paprasta prekė yra 1½ mark. buszelis, dabar kasztůja 6 mark. buszelis. Důna eina brangyn kasnedėl. Visos szakos prekybos yra pakrikę ir daugelis bankrutyjimų nusidůda“.

— *Bulgarija.* Užmuszėjai minystro Belczevo tapė suimti. Jaisiais yra du studentu. Piktadėju prisipažino, jogei buvusiu pasamdytu tą darbą atlikti per Dr. Tzaczevą, Dr. Molovą ir pulk. Kissovą. Kada Belczevas buvo užmusztas, jis vaikszcziojo po miestą greta su minystrų perdėtiniu Stambulovu. Piktadėjai norėję nuszauti Stambulovą, bet kulka pataikė į Belczevą.

— *Rumunija.* Valdžia pastatė kareivius savo parubėžėse, idant iszvaromi isz Maskolijos žydai negalėtu įeiti į tą žiamę. Priegtam jokis pasažieras isz Maskolijos nėra perleidžiamas per rubežių, kurio paszportas nėra paliudytas per Rumunijios konsulį.

— *Turkija* muszasi Azijoje su arabais, kurie pakėlė maisztą priesz turkų valdžią. Isz pradžių raszoma buvo, kad ten nieko didelio nėra, kad tik keli szimtai žmonių sukilo. Dabar-gi pasirodo, kad maisztininkų yra keli tukstancziai ir kad maisztas smarkiai platinasi. Turkų kariauna likosi sumuszta ir apturėjo skaudžias blėdis. Jeigu turkiszkoji valdžia neturi ganėtinai pajiegų dėl numalszinimo keliolikos razbainiukų, kurie ant keleivių Turkijoje užpuldinėja, tai nėra padyvo, kad ir su tukstanczių arabų negali sav rodos důti.

— *Maskolija.* Maskoliszkiejie laikraszcziai nelabai mėgsta padavinėti statistiszkasias skaitlines, įpatingai mokslainių ir mokslingumo žmonių, o tai regisi dėlto, kad valdžia, norėdama isznaikinti ir tą žiamąją apszvietą, kokia sziądien Maskolijoje yra, nemalonia akia žiuri ant tokio darbo. Užtaigi su dideliu akyvumu perskaitėme organe Centraliszkojo Statist. Komitėto vertynę skaitlinių palytinczių tą taip svarbų dalyką. Isz tų skaitlinių, dasižinojome, kad 1886 m. europiszkoje Maskolijoje parėjo 1 mokslainė ant. 2.179 gyventojų, o mokintinių — 1 ant 42 gyventojų. Akyvai pasirodo apszvietos stovis tose gubernėse, kurios turi t. v. „zemstvas“, palyginant su tomis, kurios zemstvų neturi. Ten, kur esti zemstvos, pripůla 1 mokintinis ant 42 galvų, o ten kur jų nėra — 1 ant 55 gyventojų. Prietikis skaitlingumo mokintinių prie abelno skaitliaus gyventojų atskiriose aprubėse parodo, jogei vokieczių apgyvendintose apigardėse žmonių apszvieta geriausiai stovi. Apverktiniausiame stovyje randasi apszvieta Baltgudžiůse ir Lietuvoje. Baltgudžiůse pripůla 1 mokintinis ant 68 gyventojų, o Lietuvoje 1 ant 62 gyventojų.

— Berlyniszkis korespondentas Londono laikraszczio „Daily News“, pasemdamas žinias isz „Kreuzzeitung“ (kuri, jis sako, „turinti tikriausias žines isz Maskolijos“), padůda sekanczias iszgales apie unitų persekiojimą. Gabenimai į Siberiją arba Maskolijos vidurį dauginasi. Unitai, kurie nedůda savo tikką užgimusius kudikius krikszytyti popams, yra iszgabenami. Jeigu szliubą důda katalikų kuningas, tai jis buna iszgabenamas pirmiausiai, o paskui jį iszgabena ir jaunąją porą, jeigu ji nenusilenkia priesz popą. Idant iszvengti szitą pavojų, unitai paskutiniame laike pradeda be szliubų gyventi. Pasimirus popai palaidoja be praszymo. Keturesdeszimtį katalikiszkųjų kuningų iszgabenta į Siberiją be jokio sudo ir apkaltinimo. Daugiausiai vis už krikszytymą vaikų ir davimą szliubų unitams, bet daugumas visiszkai nežino priežasczių už ką. Dėl iszgabenymo kuningo užtenka to, kad popas ar kitas kas pakisztu liežuvį, buk kuningas apkrikszytyęs ar suvincziavojęs unitus.

— Tulose vietose Maskolijos sodiecziai pradeda kelti maisztą isz tos priežasties, kad buvis jų yra jau taip apsunkintas, jogei gyventi jokiu budu negali. Kazaniaus gubernėje kaime Szambulikczi 100 raitų sodieczių totorių užpůlė ant partijos darbininkų, kuri po vadovysta vyresnybinio matininko darė rubežių nekurios žiamės, kurią valdžia atima nů jų; susiburę sodiecziai panaikino visus rubežiaus ženklus. Saratovo gubernėje kareivių pulkas tapė nusiųstas į kaimą Korbulak dėl numalszinimo gyventojų (sodieczių), 500 kurių atėjo pas gubernatorių teisybės reikalauti. Minsko gub. kaime Skorodno dvaro valdonas Adamovicz per sodieczius tapė nuszautas, o jo dvaras sudegintas, ir tai vis dėlto, kad sodiecziai negalėjo toliaus paneszti savo vargo ir pragobumo to pono.

Thomas Munzer ir didysis buru maisztas.

(*Istoriszkas pieszinys.*)

(Tąsa.)

Reformacijiszkasis Munzer'io iszsilankstymas buvo suvisai įpatingas. Jis prasidėjo savistoviai ir anksczias Luthe-rio. Pradžioje, beje, Munzer'is buvo karsztu pasekėju wittenbergiszkio reformatoriaus ir tikėjosi nů jo labai

daug ko, vienok pasergėjęs jo atsargumą ir neparangumą, atsikreipė nů jo. „Tai yra – sakė jis ant Luhter'io — sybaritas, kuris po nulepėjusiu ir ligustingu kunu deda pogalvius". Žiaurų ir kietą reformatoriaus pobudį vargu galima vadinti sybaritiszku, vienok Munzer'iui nepatiko jo nedrąsa ir derybos su praeite, jis pasirįžo nutraukti visus ryszius su jůmi ir eiti savu keliu.

Ilgos teologiszkos studijos pralobino Munzerį didelėmis žinėmis, kurias pripažino jam net neprieteliai jo. Szventą Rasztą jis mokėjo isz omenies, ir su pastebėtinu mitrumu mokėjo naudotiesi jo tekstais. Veikalai bažnyczios tėvų, kaip lygiai ir bėganczioji literatura, buvo jam arti pažįstami. Vienok teologija jį nepakakdino. „Kur – klausinėjo jis pats savęs – davadai, kad Biblija tikrai yra apreiszkimu Dievo? Kristus ir apasztalai sakė taip. Vienok juk ir Mahometas tvirtino tą patį apie koraną. Kur gi yra tiesa ir kur melas?" Nů abejonės iki abejonei įgyjo jis galiausiai tą persiliudyjimą, jogei tikroji teisybė yra pasiekiama vien keliu tiesaus susineszimo su Dievu. Vienok kaip tą pasiekti? Juk buvogi žmonės, kurie ant to užsipelnė? Ir sztai jis pradėjo atydžiai tyrinėti gyvenimus ir veikalus szventųjų, pasistengdamas atidengti jůse paslaptį augszcziausiojo apszvietimo. Viduramžiniai mistikai tapė jo numylėtu skaitymu. Įpatingai didelę įskvarbą ant jo padarė Joahimas Kalabriszkis, pusherėtiszkasis zokoninkas XII amžiaus. Szitas pastebėtinas žmogus gyveno nelaimingoje gadynėje. Jo tėvynė buvo spaudžiama svetimžiamieczių, lůma, prie katros jis prigulėjo, prisisavinusi buvo visiszkai svietiszką pobudį. Mokslas, kuriame jis jieszkojo pagůdos ir pataikos dėl savo sopanczios duszios, negalėjo suteikti jam tų. Scholastiszkoji teologija jau ir tůmet pradėjo įgyti tą tuszczią formaliszką dialektiszkąjį pavidalą, isz kurio vėliaus taip be pagailos tycziojosi Erazmas Rotterdamiszkis, anas Voltaire XVI amžiaus. Kokiu budu Sz. Sakramente *accidentia* gali rastiesi be savos substancijos? Kokioje valandoje įvyksta persimainymas? ir tolygus klausymai užėmė mokslinczių protus. Smagenys džiuvo ir duszia žiedėjo neiszeitiname labirinte visokių *distinctiones*, terminų *a quo* ir *ad quem*, *conclusiones implicitae et explicitae*, su kuriais kovėsi tarp savęs szitie atžargus mokslo karžygiai. Dievo malonė ateina ant svieto, kaipo *gratia gratis data* ir *gratia gratificata*, geri darbai skaidosi į *opera operantia* ir *opera operata* ir tukstancziai paveidžių formaliszkų sakinių buvo vaisiumi szito sausojo ir bergždžiojo smagenų laužymo. Mės visiszkai nenorime niekinti scholastiką. Ji suprantama, kaipo istoriszkoji notis. Mės norime tik parodyti, kad dėl mylinczios duszios abbato Joahimo, patrijoto, askėto ir mislytojaus, anůmetinė gadynė nedavė nei peno, nei ramybės. Ir sztai, savo kalabriszkojo kliosztoriaus tyloje pradėjo jis mislyti apie svieto neteisybes ir viduryje mistiszkųjų regėjimų bei allegorijų, kuriůse be paliovos klaidžiojo jo apvienėjusi mislis, dasimislyjo jis iki daugeliui navatinių nůmonių, iki kokių tik po szeszių szimtmeczių daėjo prancuziszkiejie bei angliszkiejie racijonalistai. Dvyliktojo szimtmeczio viduryje, gadynėje didžiausios bažnyczios ir kuningijos galybės, jis nepripažino reikalo tarpininkystės tarp Dievo ir žmogaus ir bažnyczią rokavo už nereikalingą įrėdnę. Taip jau jam rodėsi nereikalingu mokslas, kningos ir pats Rasztas. Savo miglotůse regėjimůse perregėjo jis laiką, kada Kristus, paėmęs botagą, iszvysęs vertelgas isz bažnyczios ir pati bažnyczia tapsianti neregiama, dvasiszka szventinyczia vienojimosi žmonių su dievybe, — tą gadynę, kada dvasia atsivalnysianti nů litaros ir žmonės apturėsę evangėliją, paraszytą ne plunksna ir jůdylu, ale įbrėžtą szirdyse Dievo įkvėpimu.

Dėl karsztos Munzer'io duszios buvo tai kibirksztys, apszvietusios joje czielą naujų idėjų svietų. Anoji pažadėtoji karalystė — mislyjo jis – karalystė dvasios, liůsybės ir laimės, apie kurias sapnavo gyvenimo apviltasis dvyliktojo amžiaus sapnorius, turi įvykti dabar. Jijė įkunysianti evangėliszkąją liůsybę ir lygybę tarp žmonių savitarpiniame iszsitikėjime, abelname darbe ir turte, amžinoje sutikmėje, sotume ir linksmybėje. Religija nebusianti daugiaus negyva litera, bet gyvu, nůlatiniu ir tiesioginiu draugavimůsi žmogiszkos duszios su dievybe. Nei vainos, nei lůmų, nei kuningijos, nei despotizmo neliksę ant žiamės nů tos valandos. Isznyksę pagalios valstijos ir bažnyczia, kadągi szitos įrėdnės busę nereikalingos tarp szventųjų presbiteriszkųjų žmonių, kokiais pastosę tada visi krikszczionys.

Kaip matote — vis tai gryniausioji utopija; vienok Munzer'is nebuvo iszimtiniu utopistu. Jis ne tik kad svajojo, bet degė noru darbo ir praktikos dėl savo idealų. Jis rįžosi įvykdinti tai, ką rokavo tik iszmintingu ir teisingu ir turėjo gana drąsos nepabėgti nů savo uždůtės sunkenybių. Jis, biednas keliaujantis teologijos daktaras, vargingas proletarijus, uždarbiaujantis sav kąsnį důnos tai pamokslu, tai rasz liaviszku darbeliu, stoja į kovą su visomis svieto valdžiomis, nėsa juk tada ėjosi apie nůdugnų perversmą visų iszlygų anůmetinio gyvenimo. Reikėjo panaikinti bažnyczią, kaip senąją taip ir naująją, sugriauti nůamžinį ciesorystės rėdą, iszplėszti valdžią isz kelių szimtų valdanczių Vokietijos namų, perkeisti miestų surėdą visoje žiamėje, atimti nů lůmų ir korporacijų nesuskaitytinas privilėgijas, perdirbti draugijos įproczius, įkvėpti jai naujas nůmones ir jausmus. Munzer'is buvo svajotojas, tacziaus ne pilnas beprotis, ir iszsyk iszpildyti tokią programą jam niekad negalėjo ateiti į galvą. Vienok jis pasirįžo pradėti ir padaryti tai, ką bus galima. Jis rįžosi pradėti nů „terionų", kaip jis vadino svietiszkůsius ir dvasiszkůsius kuningaikszczius, kuriůse regėjo didžiausią piktą, didžiausią neteisybės szaltinį, o per tai ir didžiausią periszkadą dėl užvedimo Dievo karalystės ant žiamės. Jų nekentė jis isz visos duszios, kaipo sudarkytojų dieviszkojo rėdo, pavergusių žmones vardan mylinczio visus Dievo. Per visą savo gyvenimą jis nematė nei vieno gero kuningaikszczio, o nů kudikystės dienų jame pasiliko baisinga atmintis apie grovus Stolbergus, pasidėkavojant terioniszkai nožmybei kurių jo tėvui tapė galva nukirsta. Bet dar daugiaus jis neapkentė pralotų, pavertusių Kristaus religiją į stabmeldystę, nugrobianczių draugiją ir užkrecziancziu ją pikta paveizda.

Žinoma, nebutu drįsęs Munzer'is nei ant szito pasistojimo, jeigu gera proga dėl to jam nebutu pasipynusi. Burai visur pradėjo pasikelti priesz savo ponus, miestų biedniokai grieže dantimis ant bagotųjų ukėsų, sugliamžusių

į savo nagus visą valdžią, nubiednėjusioji karžygija su pavydu žiurėjo ant nesuskaitomųjų turtų kuningijos. Patrijotai svajojo apie vienybę vokiszkosios ciesorystės po valdžia tautiszkojo ciesoriaus, tikėjimiszkiejie novatoriai isz visų krasztų szturmavojo bažnyczią. Sztai kiek deganczios medegos prisirinko szalyje iki tai valandai, kada milžiniszkiejie plianai nunoko musų svajotojo — avanturisto nepakajingoje galvoje.

1524 metas užtiko draugiją jau kupinai bruzdanczią. Tamsios paskalos, baugios pranaszystės nepakajino žmones. Saulė ir mėnulis rodėsi tarp deganczių nėdėgulių ir skritulių, padangėje girdimas buvo žvangėjimas ginklų; kaszin kokie milžiniszkiejie szeszėliai kovėsi ore. Visi kaszin ko laukė... Badas ir pavietrė naikinancziai perėjo per Vokietiją nů krasztó iki krasztui. Keliaujantiejie pamokslininkai, basi, apdriskę, su iszblyszkusiais, nuliesusiais veidais atvirose vietose ugniniais žodžiais apsakinėjo žmonėms apie prisiartinimą Dievo karalystės ir szaukė visus isztaisyti dėl jos kelią per isznaikinimą visų nedorunų ir netikėlių. Apsiginklavę kůmi pakliuvo buriai rinkosi ant balso szitų nežinotinų „predikantų". Pirmutinis drąsunas tapdavo jų vadovu. Odenwaldo kloniůse, Szvabijoje ir Frankonijoje susirinko kupinos burų armijos. Ant greito iszrinktiejie jų vadovai — karcziamininkas Metzler, kariaunoje tarnavęs Bulgenbach, avanturistai — ricieriai Florijanas Geyer ir Goetz von Berlichingen nuvedė szitas netvarkias, ale apmaudu deganczias gaujas ant bajoriszkųjų bei kuningaikszti szkųjų palocių. Szitas pirmutis tamsiųjų sylų subruzdimas užtiko didžiunus nepasirengusiais. Pirmutinės pergalės uždegė gaujas vilczia ir pamasino bailiůsius bei abejojanczius. Negirdėtinas karsztulys apėmė žmones. Apgarsintoji per predikantus valnybės ir laimės gadynė rodėsi taip netolima ir galima. Tarp prasczioků pasklido gandas, butent senasis ciesorius Barbarossa pakilo isz grabo ir pasirodė savo tėviszkoje žiamėje, pas Szvabijos kalnynus, idant vesti žmones priesz terionus. Apie keliaujanczius pamokslininkus, naujosios evangėlijos apasztalus, taipogi pasakojo stebuklus: aniolai iszvadůdavę jůsius isz kalėjimų, ugniniai stulpai vesdavę jůs nů vietos iki vietai, kaip kitados Izrajėlių puszczioje...

Apniauktoje apregėje szitos sumiszusios draugijos pasirodo pirmu kartu istorijoje paslaptingasis paveikslas Thomaso Munzer'io. Pasirodo jisai pavidale keliaujanczio predikanto — iszguitinio ir žmonių kurstytojaus, kurių anoje gadynėje valkiojosi po Vokietiją labai daug. Vienok įgimtasis genijus ir atkakliausias pasiszventimas dėl žmonių ant tų pėdų atskyrė ir pažymėjo nů burio draugbrolių.

Kaip ir kiti, Munzer'is sakėsi esąs pranaszu, pasakojo apie regėjimus, apie savo kalbėsius su nežinotinu balsu, bet daugiausiai — apie įkvėpimą dieviszkosios dvasės. Zimmermann mislyja, butent jis taip tyczia daręs, idant padaryti didesnę įskvarbą ant prietaringų prasczio kiszkųjų protų ir suteikti savo propagandai augsztesnįjį autoritėtą, vienok neapsiima davesti to faktiszkai ir iszpainioti visas sukrautas ir supainiotas szitos noties dalis. Kningoje jo vienok randasi daug labai akyvų apie tai faktų ir nurodų. Mės pasistengsime czion jůs sustatyti į vieną eilę.

Kam nežinoma yra, kad nepaprastos gadynės pagimdo nepaprastus žmones, ir kad įtemptasis draugijos stovis tokiose gadynėse dažnai apsireiszkia atsiradimu svaigulingų bei ligustai organizůtųjų žmogysczių. Dėlto jų taip daug buvo reformacijos bei burų karų laikůse. Saksonijoje ir Turingijoje, kur didžiausiai virė tikėjimiszkasis amžiaus bruzdėsis, iszsiplėtojo gyvi buriai mistikų — revoliucijonierių, ką gyrėsi turį aprelszkimus isz dangaus, svajojo apie užvedimą tukstantmetinės Dievo karalystės ant žiamės, dėl įgyvendinimo kurios reikalinga esą isznaikinti nedorėlius ir paleistuvingůsius. Szitie žmonės vedė žiaurų, nesuteptą gyvenimą ir atsižymėjo primityviszkais krikszczioniszkais įprocziais. Kožną su gryna szirdžia žmogų jie kvietė į savo broliją, suorganizůtą ant kommunistiszkosios papėdės, ir kožno buvo pareiga platinti ją visur. Už ženklą savo dvasiszkojo susivienyjimo jie priėmė antrąjį krikszta, rokůdami kudikystėje apturėtąjį už netikrą. Nů to paeina ir sėktos vardas — antrakrikszcziai arba „anabaptistai". Ne tik žmonyse, bet ir tarp prakilnesniųjų žmonių jie buvo labai pagůdojami. Skirtkuningaikszti s Frederikis Iszmintingasis apsieidavo su jais labai prielankiai ir atsargiai, neatsakydamas jiems to, ką pavelyjo daryti Luther'iui, t. y. valną pamokslą. Melanchton'as stebėjosi isz jų. Luther'is nusidyvyjo isz to, kad dėl darodymo savo pranaszi szkojo gabumo jie, sakoma yra, įspėdavę jo mislis, nors jis mislyjo, kad tai velnio galybė yra. Misticizmas, tokiu budu, buvo visiszkai amžiaus dvasėje, jeigu net toki protai buvo jůmi įgriebiami. Garsingasis Reichlin, philologas ir juristas isz professijos, per visą gyvenimą užsiėmęs buvo kabalistiszkais mokslais, vildamosi atrasti žydiszkojo Biblijos teksto žodžiůse paslaptiszkůsius Dievo vardus, su kuriais buk galima esą daryti stebuklus. Berods, tarp anůmetinių mistikų galėjo buti ir apgavikai, vienok buvo ir tikriejie vizijonieriai, tokiu ar kitokiu budu įpůlantiejie į tikėjimiszkojo svaigulio stovį. Prie szitų pastarųjų galėjo prigulėti ir Thomas Munzer. Kaip ten nebuk, bet mės žinome, kad tai buvo nepaprastai teisingas žmogus, giliai neapkencziantis melo ir vyliaus. Kad jis turėjo regėjimus, tokiu budu, negalima abejoti, nors žmonių akyse jis, žinoma, kartais galėjo tyczia apsisiaupti pranaszi szka skraiste, idant suteikti didesnę svarbą savo pamokslams.

Padraug su tůmi Munzer'yje vizijonierystė atrado savo iszriszimą ir iszaiszkinimą. Tas, apie ką Mohametas neturėjo nei mažiausio iszmanymo, su kůmi Savonarola bergždžiai kovėsi per visą gyvenimą, kas atvėjų atvėjais smutnyjo orleaniszkę mergę, — tą vis atrado Munzer'is. Drąsiai ir su tikru persiliudyjimu pasakė jisai priesz visą svietą: „Dievo balsas — tai mano paties dvasė!" Nů szitos valandos vizijonierystė nupůla žmonių akyse, tampa retesne ir palengva netenka savo paslaptiszkojo virszgamtiszkojo pobudžio, nusileisdama palengva sulyg laiptu paprastų gyvenimiszkųjų nůtikių, berods, neisztirtų pabaigtinai, bet visgi pasiektinų dėl isztirianczios mokslo analyzos.

Bet grįžkime prie Thomas'o Munzer'io, nusekkime paskui jį jo priepůlingame gyvenime ir pažiurėkime, kaip jo idėalai susitrenkė su kietaja tikrybe ir kas iszėjo isz to susitrenkimo.

(Dar ne viskas.)

Asilinės valsczians bėdos.

Ateisianczio Pjuties mėnesio 13 dieną sukaks lygiai 14 metų, kaip Asilinės valsczjuje prasidėjo blogi czėsai. Niekas tokių nepaminė, niekas apie tokius negirdėjo. Bobos bėdavojo, kad net visos, iki vienai, užkimo; vyrai isz piktumo spjaudė, karcziamoje gėrė isz nerimąsczio, o namůse jokis pacziai nei dukterei gero žodžio neisztarė.

Tům tik vienas kitą ramino, kad niekur geriaus nebuvo. Kaip girdėti, tai kožname valsczjuje, kožnoje parapijoje — visur tas pats. Jaunebiesku sakė Ponas Dievas už griekus nukorojo.

Kada gaspadorius arba bernas Nasrinėje pas karcziamą randa vežimą kur net isz anapus Vėtragalvių, kartais net nů Negirdžiunų, tai nėra kitos sznekos, kaip tik apie tai, kaip szaltysziui isz kamaros iszvilko stukį drobės ir porą naujintėlių czebatų, o szvogeriui andai naktį du arkliu su kumeluku iszvedė; arba Pažaslės kalviui isz kalvės viską iszgabeno: ir dumtuves, ir priekalą, ir kujus.

Nėra jau niekam gyvenimo ant svieto, tik vagiams!

Ar stainia, ar klůnas, ar daržinė — vagilius ateina kaip į savą ir ima. Užrakyk jam skrynę, jis tav dar galvą suskaldys!

Asilinės bažnyczioje jau suplikacijas giedojo, kaip už koleras — ale žmonės sznekėjo, kad dar daugiaus po to vogti pradėjo. Nespės gaspadorius nusipirkti arklius, apsidairo — jau pavogė. Meitėlis, viszta neiszsistovės už nieką. Pėdai isz klůnų prapůla.

Ką czion daryti?

Žmonės neiszmano.

Vienas tik Žardeckis isz Lapukų jůkiasi. Užsistatė pusvalakį, pirko porą arklių Prienůse ant szvento Martyno — ir pasažierus į Kauną vėžina. Arkliukai apskritus, kaip kropeliai. Botago visiszkai su savim neima: cziulpters — tai net ant žiamės gula, taip eina.

— Kad taip man — sako Žardeckis — tai asz jůs, szunsnukius pamokycziau. Pekloje szelmius sujieszkoczia ir ant gyvos ugnies iszkepczia. Tegul tik pamėgina! Nebijokit, man nepavogs!

Visą žiemą važinėjo, per naktis trankėsi, pas karcziamas stovėjo — nepavogė.

Jau pavasaris gerai iszauszo, tada tik nuvažiavo arklius su botagu ir pasoste. Szoko miesczionpalaikis czion, szoko ten, žmonių klausinėjo, į pavietą važinėjo, žemskius girdė. Kas tav! Nei pėdsako nerado.

Tada prie szinkoriaus kibo:

— Atidůk — sako — arklius! Tu visų vagių vyresnysis!

Szinkorius turėjo liudininkus, padavė skundą už garbės nuplėszimą — ir miesczionį į kozą įsodino.

Žardeckis kada isz kozo iszėjo, tai ausis sulyg galva isztempė, nelyginant kaip szuva, kurį isz postalės ant speigo iszvaro. Iszgeria puskvatierkę, tai jau gailiomis aszaromis ir apsipila. Toki mat arkliai buvo! Pusvalakį ant szuns vůdegos paleido — o dabar nei lauko, nei arklių.

Žmonės kaip kada jůkėsi, kad pirma taip mandravo, o dabar nieko isztesėti negali. Bet kad nesvietiszkai žmogus nusibaigė ir visiszkai nulėto, tai niekas jam į akis isztarti to nedrįso.

Asilinės vargamistra sako, kad bile dieną ir varpinyczią nů szventoriaus pavogs. Kuningas girdėti apie tai nenori ir net pyksta, kada jam apie tai kas užmena.

— Ar isz galvos iszėjai — sako — kur jis vogą tokią musų keliais paveższ? Nebijok, žino Ponas Dievas ką daro.

Vargamistra, netikėlis, priesz prabaszczių nutyli, ale karcziamoje žmonėms postringauja:

— Dvarokas nepaveższ, miesczionis nepaveższ, žmogus nepaveższ ir vežimas nepaveższ, ale vagis paveższ. Ar ne taip, Szmerkau? — klausia szinkoriaus ir viena akia į jį žiuri, o kita į žmones mirkczioja.

— Kad vargamistra jį zino, tai paklausk jo — sako užrustintas žydas.

Miesczionys kad ir pikti, ale jůkiasi.

Varpinyczios nieks nepavogė, nors gabalas muro szventoriaus prapůlė, ale už tai pavogė Asilinės valsczians vaitą.

Žmonės net galvas ant peczių guldo, taip dyvyjasi.

Pavogta vaitą Spalinio 2 d. naktyje. Vaitas buvo jaunas, ant Gramnyczių vos penki metai sukaks, kaip apsipacziavo, bagotas, prie darbo tinginys, galėjo vaitauti Dievas-žin dar kiek metų. Gaila žmogaus!

Atvažiavo Karosas, ką asztůnis metus buvo lovininku, kandidatas Bielckus pasiszaukė jį tůjaus į kanceliariją ant rodos. Tiktai dar rasztininko nebuvo, ale tů ateis, nės jau keliasi. Žmonės jau trecziame kaime dasižinojo apie priepůlį. Atėjo vienas szaltyszius, atėjo ir antras.

Atlėkė vaitienė. Boba per verksmus vos sznekėti gali. Isz vakaro atsigulė, kaip visada, szale jos lovoje. Aplink gaidžius iszgirdo kas-žinką besibeldžiant ir szvilpaujant, ale mislyjo, kad tai szuva arba vėjas. Prisiegavo, kad jai suknieto po szirdžia – ale negalėjo juk nieko tikėtiesi.

Kandidatui Bielckui taipjau toktelėjo, kada anksti isz ryto striužą pamatė. Užvakar tik buvo, dviejų dienų nesukako, kartais budavo visą nedėlią nesirodo.

— Tůjaus asz sav mierkavoju — tikrino Bielckus — kad kas-nor negerai. Ir te tav... vaitą pavogė! Sudna diena!

Atėjo rasztininkas.

Bielckus jo nekentė, dėlto tůjaus prie vaito stalelio atsisėdo, į szonus atsirėmė ir klausia:

— Na, pon Lapkevyczian, o kur tai vaitas?

— Ar tai asz turiu paskui vaitą sekioti? Manę isz Szungalvių czion atsiuntė, o vaitą valsczius iszrinko — tai tegul valsczius ir pilniavoja.

— Na, na, ponaiti, nebijok!

— Ko turiu bijoti, ar kandidato?

– Tik man czion apie kandidatus nezaunyk! rėkia Bielckus jau piktas.

— O kas jis man? — atkirto asztriai rasztininkas ir prie durių eina.

— Tylėkit, tylėkit — szaukia senasis lovininkas ir szaltysziai.

— Ar czia jus dėl rundavo dalyko atėjote? klausia rasztininkas ir susiraukia.

— Dėl randavo — atsako Bielckus. Ką sutarsim asz pasiraszysiu ir peczėtį prispausiu.

— Tai bobos ir Karosas tegul iszeina, dabar lovininkų nėra.

Norėjo vaitienę iszstereczkyti, ale ji nesidavė. Verkė, rėkė, koliojo. Karosas taipogi nenorėjo iszeiti ir dar užpyko. Prasidėjo roda. Bielckus nusispjovė ir sako reikia szinkorių paszaukti ir sulygti kiek norės už vaitą. Ožnugarių szaltyszius sako žydas nedaverka kytras, į kanceliariją neis. Raudelių szaltyszius galvą kraipo, ba czion girdi Abromcziks ne ką gali, reikią net pas Vyžininkų Szlamkų važiůti. Paskutinis užmanymas visiems patiko, iszsyk vi-

si ant Szlamkaus pristojo, ale Bielckus ant to taip sako:

— Tai važiûkit jus, kaimynai, jus geriaus jį pažįstat.

Ale Raudulių szaltyszius galvą į užpakalį užrietė, rankas į virszų iszkėlė, nelyginant kuningas prie altoriaus, ir pradėjo sznekėti:

— Dûkit man pakajų, asz nieko nežinau, nieką nepažįstu, žinokitėsi sav vieni. Tegul ponas rasztininkas važiûja!

— Jaugi — sako iszdydžiai rasztininkas — kandidatas turi važiûti, kad peczėtį prisisavino.

— Asz galiu pisorių nusiųsti — atkirto Bielckus, pastatė alkunes ant stalelio ir žiuri į Lapkevyczių.

Rasztininkas iszsyk nežinojo ką pasakyti. Jau Ožnugarių szaltyszius pradėjo davadžioti, kad Szlamkus tai sukta virvė, kada Lapkevyczius atsiliepia:

— Pisorius tav ne piemû, geriaus sunelį savo su kosziuke į Sziaudinę nusiųsk, nės Abczikas tav skrandą ant žiemos nuvilks.

Baisiai Bielckus supyko:

— Tu jûdsnuki — sako — kaip atsistosiu, tai visus dantis tav iki vienam iszimsiu, dar žandus sulaužysiu, tu perkrikszte. Mislyji, juka, tavęs nieks nepažįsta, tu vagie vaitą pavogiai!

Rasztininkas žinojo, kad Bielckus nû seniai prie jo dantų tykinėja, dėlto tylėjo.

Ilgai rodavojosi ir nors tu czia stipk niekaip negali sutarti, ką pas Szlamkų siųsti. Ant galo senasis lovininkas, ką užrustintas tyliai sav kampe sėdėjo, sako:

— Tai mažu pati jau važiûsi — ir akimis ant vaitienės parodė.

Vaitienė vaitojo:

— Oi biedna asz sirata, pati vienutėlė ant svieto!

— Tai važiûk, kuma, ar ką czia — sako Bielckus.

— Ką asz biedna darysiu — vis garsiau moteriszkė raudojo.

— Važiûsite?

— Tai ką jau, važiûsiu — per verksmus isztarė.

— O kiek jam dûti? – klausia vėl senasis lovininkas.

— Be dvideszims, žinai, nedaverka nesznekės.

— Be dvideszimts···· asz savo kuiną per bėdą už dvyliką iszturgavojau — sako Raudelių szaltyszius.

— Nesznekės žydas smarvė — patvirtino Ožnugarių szaltyszius.

— Jeigu už kuiną 12, tai už vaitą 50 norės — sumurmėjo rasztininkas.

— Na, dėl pono rasztininko kûm daugiaus, tûm geriaus — tycziojosi Karosas.

— O kas tûs piningus dûs?– klausia vaitienė per verksmus.

— Niekas nei žodžio neisztarė. Isz kur czion piningus paimti? Galiausiai Karosas praszneko, ale mikcziodamas:

— Tai jau... kiba... a... a... jus kuma, juk tai jus vyras.

Boba atkirto:

— Mano vyras, o jus vaitas! — ir visai verkti perstojo.

— Teisybė — sako Ožnugarių szaltyszius.

— Kad nebutû vaitas, tai mažu nebutu pavogę — pataria vaitienė.

— Teisybė — pristoja ir senovės lovininkas.

— A, tai tegul valsczius užmoka. Pon Lapkevycziau, paraszyk popierą.

— Patys sav raszykite, kad jums kozas mielas, parodys jums naczelninkas dėl žydų isz valsczius piningus traukti.

Karosas ar neims rėkti.

— Kad asz liepiu, tai pisorius turi raszyti, kaip į kozą — tai asz, kandidatas, eisiu, o ne pisorius! — ir pakilo nû kedės.

Lapkevyczius stvėrėsi už szliko ir norėjo mukti laukan, ale sevovės lovininkas ir szaltysziai sulaikė Karosą ir rasztininkas vėl atsisėdo.

— Na, tai ką dabar darysim? — klausia Ragutskas.

Visi galvas kasosi ir nei vienas nieko neiszmano.

— Turbut jums, kuma, pareis mazgelį atrisztį — sako Karosas į vaitienę.

— Nesulaukimas jusų – rėkia boba. Graszio nedûsiu, tegul suvažiûja žemskiai ant sledstvos, bus jums tada...

Gudri boba žinojo, ką sznekа.

Szaltysziai dar daugiaus kaso pakauszius. Pirmiausiai atsiliepė lovininkas:

— O gal butu geriaus szaltyszius suszaukti, tegul kožnas patykėle savo kaime surinks.

— Nedûs — priesztarauja Raudelių szaltyszius.

— O gal dûs — sako Ožnugarių szaltyszius.

Jau saulė į pietus nusirito, o jie vis dar ginczyjasi. Prisirinko žmonių pilna grinczia, visi szneka. Sustojo jau ant to, kad vaitienė važiûs pas Szmerkų. Ant apszaukimo per bažnyczią ir iszbubnyjimo, tai ji dûs, o dėl Szmerkaus szaltysziai po kaimus surinks.

Tada Valiukas atsiliepia:

— Gaila, kad pas kuningą nenuėjome, jis gal geresnę rodą butu davęs.

— Aha... — sako Raudelių szaltyszius.

— Tai eikim dabar — kalbina Ožnugarių szaltyszius.

Įėjo į kanceliariją žemskis.

— Ko czia tiek daug prisigrudote — sako — laukan visi!

Žmonės susistume, bet neiszeina.

— Nu — rėkia žemskis, paėmė per pusę szoblę ir žiamutiniu galu stumia vyrus ir bobas per duris. Visi iszėjo, duris uždarė ir klausia:

— Nu, radote vaitą?

— Dievai jį ras — atsiliepia Karosas ir už ausies krapsztosi.

— Tai negerai, gali iszeitu su jumis blogai, vaitą prapuldėte, kas žino, kur jis ir ar gyvas.

— O ko jis nebus gyvas — vėl atsiliepia Karosas — iszpirksime nû žydo ir bus gerai!

Žemskis galvą kraipo.

— O į pavietą jau nusiuntėte?

— Ne — sumurmėjo rasztininkas.

— Tai negerai, labai negerai. Kaip tokis dalykas atsitinka, tai pirmutinis reikalas į pavietą raportą dûti.

— Mat mės norime... – sako Karosas, o Raudelių szaltyszius ir lovininkai mirkczioja į jį — idant... ponas žemskis... Lovininkas stuktelėjo su koja po stalu į Karosą. Karosas pagalios suprato:

– Noriu su ponu žemskiu pasisznekėti — ir nusivedė jį į kitą kambarį.

Pabuvo ten valandėlę ir szaukia rasztininką. Kada sugrįžo į kanceliariją, žemskis paėmė kepurę ir sako:

— Nu, darykite kaip žinote, asz į tai nesikiszu.

Linkterėjęs galvą iszėjo. Vienok umai sugrįžo ir sako:

— Vis-gi reikia apžiurėti.

Visi nuėjo pas vaito butą. Žiuri: langas czielas, tik nû langavėrės viena užkaba nusukta.

— Ar tai taip buvo? — klausia žemskis.

— Isz kur bus, cziela buvo.

— Nemelûkit, vaitiene — įsikiszo bernas — nû kada jau tos užkabos nėra. Nebuvo, ponas žemski, nebuvo.

— O — szaukia lovininkas ir rodo pėdas po langu. Pėdų daug, vienos nû czebatų, kitos nû basų kojų.

— Aa — sako žemskis — vagių buvo daug, vieni czebatûti, kiti basi.

— Pon žemski – vėliuk atsiliepia bernas — kiek czion nû pat ryto žmonių perėjo, tai ir iszmindžiojo, isz kur czia

gali buti vagių pėdos!

-- Ar asz tavęs klausiau!– priszoko žemskis prie vaikino — durniau!

Žemskis užkando pas Karosą, pasėdėjo pas vaitienę. Pundelį baltoje skaroje pasikiszo po pasoste ir iszvažiavo.

Visi kaime ir gminoje sugrįžo prie darbų, tiktai vaitienė sėdi po langu ir žiuri, kaip josios kudlotė viszta kapsto minksztą po lietui žiamę. Tai abiem kojom kabina, tarytum supykusi, tai viena rausia, tai kapsto snapu, o szaltasis rudenio vėjas jūkingai kilnoja josios nutriuszusią vūdegą. Žvirblis szokinėja aplink viszta; truputį nustraksės, tai iszkelia kakliuką į virszų ir žiuri, ką toji beprotė dirba. Palaidunas žvirblis malonėtu su savo dvylekiu prisidėti, ale bijosi ir isztolo straksi.

Vaitienė mislyja apie vaitą. Žino ji, kad jeigu ką gero vagis pavagia, tai pigiai nesugrąžina. Palaikius kuinus sodiecziams už bile ką sugrąžina, o Žardeckiui isz Lapukų arkliai kaip vandenyje paskendo. Dievas žino, kodėl tokį gerą vaitą pavogė.

— Rasi asz tavęs, vaiteli, jau neregėsiu — mislyja boba gailestyje ir pradeda raudoti.

— Oi, vaite, vaite!

Gudri boba žino, kad gminas apie vaitą mažai apstoja. Karosas prie peczėties net dreba. Kas jiems, kitą sav iszsirinks, o ką darys ji, biedna sirata?

Bobai aszaros isz akių byra, vienok mislyja: jeigu vaitas prapuls, tai Baltrus Ragaiszius tūjaus pirszlius atsiųs. Szaunus vyras!

Vaitienė persižegnojo. Liepė bernui pakinkyti arklius ir nuvažiavo į Kuprius, davė ant miszių ir iszbubnyjimo. Pakelėje klausinėja žmonių, ar kas pavogtojo vaito nematė, bet niekas negirdėjo, niekas nematė.

Perėjo diena viena ir kita, apie vaitą jokio gando nėra. Vaitienė važinėja nū vieszkelio į vieszkelį, po karcziamas klausinėja — niekur vaito nei ant liekarstos. Rasi žmonės ką ir žino, bet ar tav pasakys? Kožnas žino, kad vagys tokį nemėgsta ir nedovanoja. Geriaus nieko nesakyti.

(Pabaiga bus.)

Isz lietuviszku dirvu Amerikoje

— *Baltimore, Md.* 12 d. Liepos m. „Mokslo Draugystė“ laikė savo mėnesinį susirinkimą, kuriame radosi daug paszalinių sveczių. Pirmsėdys buvo pasivėlinęs ir jo vietą užėmė vietininkas Ant. Niamura, kuris atidaręs susirinkimą isztarė pasidžiaugimą, kad visūse krasztūse Suv. Valstijų lietuvystė bruzda ir laikui bėgant galima bus susilaukti didelės naudos dėl musų nuvargintos tautos. Jis ragino visus dirbti ant tos dirvos isz visų pajiegų, kadągi sziądien musų darbai regimai prieszakyn einą. Baigdamas savo prakalbą, ragino nesigailėti centų dėl tėvynės darbų, sutikmėje ir broliszkoje meilėje gyventi, nes per tai tik ir tamsunai bei nedorėliai busę patraukti ant gero kelio ir pradėsę szį–tą patys rupintiesi. Toliaus buvo perskaitytas pereitojo susirinkimo protokolas, kuris likosi priimtas per visus. Gromatos atsiųstos į draugystę buvo skaitytos: nū T. Astramskio isz Shenandoah, nū V. Daukszio isz Mahanoy Plane ir M. Kasziubos isz Pittstono, kuris taipogi ragina musų brolius be atvangos trustiesi ant tėvyniszkos dirvos. Į yždą įplaukė tą dieną $11.50; apart to M. Narijauskas davė $1.00 dėl Draugystės, kuris, pasipraszęs balso, sznekėjo taip: „Matau jus, broliai, dirbanczius ir trusianczius apie apszvietimą savo brolių ir iszdavinėjimą savo kalboje moksliszkų kningų. Sziądien paszvencziu $1.00 dėl Draugystės ir toliaus busiu jusų draugu. Per ilgą laiką tėvynėje gyvendamas kvėpavau lenkų dvasia ir toji mocziakiszkoji kalba taip man buvo miela, kad savo brolį lietuvį nenorėjau nei pasitikti; bet sziądien, kada dažinojau, kūmi yra lenkai dėl mus, atsižadu jų kalbos ir brolystės – geriaus buti draugu lietuvystės“. Iszdavimų pasidarė $1.28. Dr. J. Szliupas sznekėjo apie Viszteliauską, kuris yra trotyjęs protą Argentinoje, o pas jį randasi daug brangintinų lietuviszkų rankraszczių. Draugystė sutarė pasirupinti kaip galint jūs gauti į savo rankas. Angliszkoji kningutė, iszrodanczioji maskolių barbarystes, yra padūta jau į spaudą. T. Astramskis isz Shenandoah įneszė, idant kožna szaka Draugystės nusitraukdintu paveikslus ir kožna kitai prisiųstu. Tas dalykas likosi atidėtas ant toliaus, iki kitos szakos isztars savo nūmones apie tai.

„*L. M. D.*“ *Vyresnybė.*

— Czion kun. Polujanskis trotyjo miszias ant metų laiko už tai, kad namūse savo brolio, kuris laiko karcziamą, miszias laikydavo. Szitas kuningas, kada buvo klebonu liet. bažnyczios, visaip ant tikrųjų lietuvių keikė ir norėjo uždrausti liet. laikraszczius skaityti, o lenkiszkus imti; — mat jo brolis yra su puce ženotas. *L.*

— *Milwaukee, Wis.* Daugeliui lituvių, kurie norėjo nusipirkti czion žiames, sziūmi tarpu teisingai praneszіu apie stovį dalykų tame reikale. Asz czion pribuvau 5 d. Gegužio sz. m. ir per porą sąnvaiczių gerokai galėjau viską isztirti ant vietos. Žiamė apielinkėje daugiur lygi ir nekuriose vietose szlapia, plynėta. Tolesniame atokume riogso ir kalnūti laukai. Žiamės pavirszius apdengtas plonu slūgsniu mėlsvos szilainės; po ja randasi baltžiamis su taip vadinamu szaltžiamiu arba szlapžiamiu; kaip kur smiltys. Kalnūtūse laukūse smiltinė žiamė, nors jos pavirszius daigtais pilkas. Į stūmenį gilyn, abipusiai imant, randasi kietas raudonasis molis. Vandū szuliniūse visoje apielinkėje labai kietas. Neiszdirbta žiamė apdengta kelmais, jaunomis atžalomis, botkocziais, lotelėmis, etc., o jeigu kur randasi geresnis medis, tai kaimynai nuskina arba riogso apsvilęs. Tose giriose kūne kas-met siauczia ugnis, vis ir vis plikindama laukus, o tūmi nekartą įvaro į ožio ragą ukininkus. Oras butu sveikas, bet daug szaltesnis negu Lietuvoje, arba Connecticut valstijoje; pavasaris vėlybas. Man isz Connecticut valstijos iszvažiūjant viskas žaliavo ir kelionėje per West ir South Virginijas kviecziai, rugiai plaukė; po 5 dienų kelionės pribuvus ant vietos buvo visur plika. Vietiniai ukininkai pasakojo, butent, isz priežasties vėlybumo, nekartą prispirti esą nenunokusius javus valyti ir tokiu budu jų javai menkai apmokami. Apart vėlybumo dar yra kiti negerumai: atsiranda visokių veislių vabalai, kurie naikina javus, bulves ir daržoves. Viena lenkiszka uktvėrė, Piaskowska, man pasakojo, kad jijė per ketveris metus pagrecziui vos ant sėklos galėjusi prikulti, o dūnelę už ją suvalgė ant lauko vabalai. Toji pati sakė, kad nuvežusi 10 karczių kvieczių vos galėjusi nupirkti už gautus piningus keletui vaikų batukus. Tas viskas rodo, kaip ant delno, kad szitoje apielinkėje neverta pirkinėti žiames. Priegtam czion yra daug lenkų, į kurių tarpą lietuviams nevelytina yra lysti. Ir szaip

czion viskas yra neparankiu. Asz nûszirdžiai velyju, idant lietuviai visiszkai skyrimai apsirinktu parankesnę naujokynę su žiame pirmo numerio. Velytina yra norintiems apsigyventi ant laukų (ukės) szauktiesi į „Vienybės“ rėdystę kûmi skaitlingiausiai ir pagal užmanymą N. 23 „Vienybės“, paremti pinigiszkai tûsius, kurie pasiszvęs iszrinkimui atsakanczios dėl lietuvių vietos. *A. Rutkauskas.*

— *Shenandoah, Pa.* 12 d. Liepos m. „Mokslo Draugystė“ laikė savo mėnesinį susirinkimą, ant kurio įsiraszė vienas naujas sąnarys — Vincas Szneideris isz Shenandoah. Į yždą Draugystės tą dieną įplaukė $8.50. Visu labu musų yžde yra $15.oo.

„*L. M. D.*“ *Vyresnybė.*

— Pažvelgus į lietuvystės darbus Amerikoje, galima pasergėti jûs nevisur vienokiu žingsniu einanczius. Berods, kûne visur mėginama yra szį-tą gero daryti, bet nevisur tie geri užmanymai nusidûda. Visur atsiranda nedorėliai; nors anie ir nevisada įstengia ką nugriauti, tacziaus vis tik trukdo musų darbus. Nėra ką stebėtiesi, kad atsiranda prieszginiai visokiems tautiszkiems užmanymams — nû tamsunų negali ir norėti ko geresnio, bet kad turime prieszginius bažnytiniûse reikalûse — tai jau rods. Niekas negalėjo tikėtiesi Szenandoryje, kur yra didžiausias burys lietuvių, didelių sunkenybių prie pastatymo bažnyczios, o tûmi tarpu tas darbas czion pusėtinai vėžio žingsniu prieszakyn žengia. Nedorėliai musų visose užkampėse trukdo tą veikalą, atkalbindami žmones, idant nieko nedûtu ant rengiamos bažnyczios. Kelis kartus pats girdėjau, kaip viename krome priesztarautojai kûpavosi, darydami ten rodą, kaip nuverst ti prezidentą ir parapijos komitėtą; prie tos partijos be abejonės priguli ir pats kromininkas, kaip įspėja beveik visi. Tokių, kurie davė ant bažnyczios piningus, yra vos į 500, bet daugumas vos tik po vieną dolerį iszmetė, pasitikėdami, tur-but, kad vėjai bažnyczią isz smilczių jiems supustys. Kiti padavė tik vardus savo į skaitlių parapijonų, kurių turime apie 800. Toliaus vėl dûdasi girdėti, kada ateina piningų rinkėjai į namus, tokios sznekos: Į bažnyczią, girdi, gana sykį ant metų nueiti, o dûną reikią kasdien valgyti, ir nedûda nieko. Berods, geri lietuviai nesigailėjo dûti po szimtą, po deszimtis dolerių, bet ar gali keli szimtai pastatyti bažnyczią dėl tukstanczių musų brolių? Pradžioje daugumas iszsisuko nû davimo piningų dėlei blogų darbų, bet dabar tik niekam netikiausias tinginys guli be darbo. Pagyrimo verti tie broliai, kurie riszasi į draugystes, nės kitas, nors ir nieko nedavė ant bažnyczios, tacziaus nors žodį kûpoje pritaria, kad ir draugystei privalu yra paaukauti kiek ant bažnyczios naudos. S. Jurgio draugystė pirmutinė davė kitoms paveizdą, paaukaudama isz savo yždo $500; S.S. Petro ir Povylo draugystė — $150, nors per didelį ginczą su prieszais iszklabino; Algirdo draugystė, antrą metą tik dar gyvûdama, negalėjo savo yždą tusztinti, vienok kožnas sąnarys isz savo noro davė po $1, isz ko susidėjo $50. Yra dar dvi draugysti — S. Kazimiero, kuri yra seniausia czionai, ir S. Jûzapo, bet apie jas dar nieko negirdėti.

Isz to matote, kad toji musų „sostapilė“ labai tingiai rûsziasi, nors liežuviu ji pusėtinai gerai moka tabalûti. Isz to taipogi matote, kad Szenandorio lietuviai priesz Plymouthiszkius yra tik mažiukudikiai, nės Plymouthe maža saujalė į trumpą laiką mokėjo pasistatyti sav bažnyczią. Plymoutho lietuviai yra panėszus į senovės gadynių lietuvius, kurie, gavę gandą apie tėvynės pavojų, skubinosi su atvertomis szirdimis ir pajiegė savo tėvynę ginti ir pilis augsztas supilti.

Pagyrimo verti yra ir tie broliai, kurie nesigailėjo centų ir ant bažnytinių parėdų, kaip tai: arnotų, kieliko, etc. Vienas nepagailėje $34 dolerius ant sykio iszmesti. Szitie broliai sudėjo apie $190.

T. Astramskis.

— *Wilkes-Barre, Pa.* Amerikiecziai pratę yra vadinti europiszkąją ateivystę skarmalais draugijos, paplovomis, srutomis, prakeiksmu žiamės ir tolygiais neszvankiais ėpitėtais. Berods, labai jie klysta taip mislydami, nors isz kitos pusės negalima jiems nepripažinti teisybės krislo tame dalyke. Iki sziol į Amerıką traukė daugiausiai jauni ukininkų sunus, vengdami maskoliszkos kareivystės — dorus, stiprus vyrukai, pageidautini szitoje žiamėje. Paskutiniame laike pradeda vienok jau plaukti per Atlantį ir griuvėnos surugusios iszturkime sulenkėjusios musų ponijos. Szitokie tai ateiviai yra tikra gėda dėl visų musų ateivių, yra szaszas, kurį mės privalome nuvalyti nû savo tautiszkojo kuno, kad neužsitrauktı paniekinimą nû kitų tautų. Turiu ant mislies czion nekurį tokį poną, neseniai atkeliavusį isz Suvalkų rėdybos į musų miestą. Tasai netikunas, nors yra jau prie amžiaus galo, gyvena su sesers dukteria, o paczią savo taip nukankino, kad toji vos pusgyvė valkiojasi. Pacziai nevalna yra įeitı į kambarį, kur jis sėdi su savo sugulove; moteriszkė prispirta yra gulėti priemenėje po pecziumi. Jis atsivežė dar kelis szimtus rublių, tai sėdi iki piningus pabaigs. *K.*

Bibliographija.

— *Pernin.* Wanderungen durch die sogenanntė Kassubei und die Tuchler Heide (su mapa). Danzig. Kafeman. 1886. Prekė 2 mark. Tas veikalas yra dėl to akyvas dėl mus, kad Kaszupiai yra artymi Lietuviams.

— Sbornik materijalov po etnografij, izdavajemyj pri Daszkovskom etnograficzeskom muzėjie (rėdytojas prof. Miller). Moskva. 1887 m. Czia atsıranda daug latviszkų pasakų, dainų, mįslių surinktų per Brivzemneeką (Treilandą).

— *A. Bezzenberger.* Ueber die Sprache der preussischen Letten. Getingen. Pas Vandenhoeck'ą. 1888. Prekė 4 mark. Czia apraszo tûs latvius, kurie gyvena szale Klaipėdos ir ant Kopkalnio Prusûse.

— Mitteilungen der litauischen litterarischen Gesellschaft. Yra tai laikrasztis lietuviszkos literariszkos draugystės, iszeinantis Tilžėje. Draugystė toji turi daugiaus kaip 200 sąnarių.

— Gemeinde — Lexicon fuer das Koenigreich Preussen. Patiekė tąjį statistikos kanceliarija. 1888. Prekė 8 m. 40 pf.

— *Lissauer.* Die praechistorischen Denkmaeler der Provinz Westpreussen und der angrenzenden Gebiete. Leipzig. Engelmann. 1887, p. 210 in 4 vo. Su paveikslais ir mapomis. Prekė 20 mark.

Žaltys.

LIETUVOS ISTORIJA

nů seniausiu gadyniu iki Lublino unijai.

PARASZYTA SIMANO DAUKANTO, BUVUSIOJO VILNIAUS UNIVERSITETO PHILOSOPHIJOS MAGISTRO.

(Tąsa.)

Noris gintarų prekyba vėl ėmė keltiesi, bet gintarų žiamė buvo jau Vokieczių rankoje, kurie jau metůse 1311 toje Žiamaiczių dalyje, kurią sziądien Prusais vadina, perdėjo savo vyresniůsius, idant mokestį rinktu nů tų Žiamaiczių, kurie gintarus pajuriais lasė, o visiems tiems, kurie kalbėjo lietuviszkai, nevien prekiotis, bet ir miestůse arba pilyse lygiai su Vokiecziais gyventi užgynė. Viena Žiamaiczių kertelė, sziądien dar Žiamaicziais tebevadinama, vos-ne-vos beiszgyniojo nů Vokieczių vieną Palangos revą arba įtaką, kuria leido Žiamaicziai didei ilgą laiką savo prekę į sveczias szalis ir nů ten gavo druską, geležį; kaipogi didysis Lietuvos kuningaiksztis Keistutis metůse 1342 suderėjo su Anglais liůsai prekioti ir Anglai Žiamaicziůse ir Lietuvoje, o Žiamaicziai Anglijoje gyventi galėjo. (55).

Kad taip vienoje pusėje mažinosi Lietuvos prekyba nů juros, antroje pusėje vienok ji platinosi žiamės keliais, užvis padarius sąndaras metůse 1220 su Gudais, Erdvilai vieszpataujant Lietuvoje ir Žiamaicziůse. Lietuviai leido savo prekę į didįjį Naugardą, Kijavą, Aliczių, o nů tenai gabeno rytų žiamės prekę. Prekės padėlys buvo Vilkmergėje, Kaune, Raigrade, nů kur vieną leido į Toruną, kitą į Rusnį Niamunu pagal, kuriůse miestůse nevien praszaliecziai keliaudami gaspadyjosi, bet patys Žiamaicziai ir Lietuviai klėtkose savo prekes turėjo. Pacziame Vilniuje metůse 1306 turėjo jau Gudai dvejas savo klėtkas, o trecziasias Žydai metůse 1326 isz Lenkų į vergus parvaryti įkurė. Kas dieną platinosi ir didinosi prekyba javų, gyvůlių, odų, medaus, vaszko ir kitų daigtų. Metůse 1380 Lietuvoje bei Žiamaicziůse dėl palengvinimo prekybos kelio vokė upes, kuriomis galėtu prekę arba tavorus leisti. Kaipogi regisi tůse laikůse Nevėža pati yra patiesinta buvusi. (56)

Tapus Lietuviams bei Žiamaicziams krikszczionimis ir karėms nurimus, prekyba kaskartą platinosi. Kaipogi Lietuviai ir Žiamaicziai leido vėl į sveczią szalį javus, medų, vaszką, irkas, szikszinas, kailius, žirgus, rąstus, sijas ir kitą laivų medegą. Jau 1562 Abromaitis paraszė kningą, mokanczią, kaip reikia su javais prekioti. Užvis Žiamaiczių žirgai visur buvo branginami: kaipogi dar atminama tebyra, jog į Kalnelį, Greižę bei Joniszkę ant mugių po kelis tukstanczius žirgų suvesdavo. Sziądieną dar nuvargusio Žiamaiczio visųdidžiausias įrankis yra, arklį paauginus pardůti ar drobės skiautelę namieje austos kokioje mugėje, tai yra jomarke, prarasti ir tůmi pagalvinę už savę ir už kudikius mokėti. Dar ir tas stigavoja, jog pacziůse Žiamaicziůse kitą kartą prekyba klestėjo, jei jų miestai arba pilys, tai yra Varnių, Palangos, Kretingos, Skůdo, Joniszkės, Sziaduvos, Sziaulių, Raseinių, Kedainių turėjo kitą kartą savo Magdeburiją ir įpatingus miestvaldžius, savo dirvas, pievas, girias, ganykles, savo sudus, savo rotužes ir pilis, kurių sziądien dar kame-ne-kame yros teberiogso. Tas rodo aiszkiai kitą kartą klestėjusią prekybą Žiamaiczių žiamėje ir tenai prekėjais buvusius krikszczionis, ne žydus. Kur dingote tie aukso amžiai, tos laimos dienos? Kurs keleivis keliaudamas sziądien per Žiamaiczius tikėtu į tą, matydamas dabar minavotus ne miestus, bet lauželius, jei nestigavotu to privilėjos arba lecybos didžiųjų Lietuvos kuningaikszczių ir Lenkų karalių ir sziądien dar noris sukandėtůse pargaminůse randamos.

Pats Lietuvos midus buvo pagirtas visame pasaulyje, kurį rumůse popiežių, ciesorių ir karalių už visų skanųjį gėrymą turėjo ir po kelis raudonůsius už vieną jo butelką mokėjo: kaipogi paties Kauno ukėjai dar metůse 1650 už tris milijonus auksinų jo iszleido į sveczias szalis, ką dar alvienas tebemena.

Noris daug dar apie Lietuvos prekybą galėcziau skladavoti, vienok trumpumas mano raszto neleidžia to daryti; rodosi bus gana ir to, jei dabar pažvelgsime ant to, kas mums dar skaidresniai rodo, jog Lietuvoje ir Žiamaicziůse turėjo kitą kartą prekyba klestėti. Kaipogi kiekvienas žino, jog kům kraujas žmogaus kune yra dėl gyvybos, tům nauda arba piningai kiekvienoje giminėje dėl prekybos. Todėlgi reikalingas yra daigtas žinoti, ar turėjo Žiamaicziai bei Lietuviai savo ukės piningus arba naudą?

Veiziant į žodžius Lietuvos kalbos-graszis, musztinis, skatikas, nauda, manta arba piningai, kiekvienas regi, jog žodis nauda, graszis, musztinis, skatikas yra ne svetimi, bet lietuviszki. Pasakojama dar yra sziądien tarp žmonių, jog kitą kartą musztiniai buvę pailgůtini, ne apvalus, nes jei priminsime sav, kaip senovėje naudą arba piningus dirbo, tad aiszkesniai dar tas rodysis, jog musztinis yra szmotelis numusztas nů luito sidabro, dėl savo smagumo retai buvo kitą kartą tedėvimas: kaipogi gilioje senovėje musztinis pirma svėrė sidabro svarą, paskui pusią svaro. Toms pasakoms nieksai nenorėtu tikėti, jei to rasztai nestigavotu. Kaipogi Dauksza, Žiamaiczių kanauninkas, metůse dar 1599 vadina savo pamoksle tokius musztinius ilgaisiais ir jų brangumą lygina su talentais Evanelijoje minavojamais. (57) Tůs žodžius ir tas pasakas tvirtina aiszkiai nevien rasztai, bet dar žiamėje sziądien randami Lietuvos ir Žiamaiczių piningai, kurie turi ant savęs žymę bei pavardę tos giminės, kuri jůs padirbo. (58) Skatikai buvo smulkus piningai, kuriůs dėvėjo ir skaitė, nů ko ir vadinami buvo skatikais. Žiamaicziai ir Lietuviai, sekdami senovės budą, sziądien dar tebevadina stambius piningus musztinias, o smulkius skatikais.

Jei perskleisime dar svetimus rasztus apie Žiamaiczių žiamę pasakojanczius, tą patį tenai rasime: Kaipogi Adomas, kanauninkas Bremeno, minavodamas Žiamaiczių pajurius, pasakoja jůs turinczius daug aukso. Jis patsai tolesniai pasakodamas apie įsigrudimą Žuvėdų į Žiamaiczių krasztą, kaip virszius minavojau, pasakoja, jog Žuvėdai, užėmę per kelias mylias nů pajurio Žiamaicziůse pilį, Apůle vadinamą, liepė jos ukininkams mokėti pusę svaro sidabro nů kiekvienos galvas.

Pradėjus kariauti Lietuviams ir Žiamaicziams su Vokieczіais meldžionimis, Lietuviai vadavo savo kalinius nů Vokieczių piningais: kaipogi metůse 1193 Tolibaudą, Lietuvių

55] Dagielis Codex Dipl.
56] Narbut Tygodn. Wileński.
57] Dauksza.
58] Czacki o Litew. i Polsk.

karvedį, prisûkė mokėti 25 senovės musztus, kuriûs į szios dienos musztus lykûjant butu 100 musztų. Lygia dalimi didžiojoje Naugardoje, kuri visame sziauryje klestėjo tû kartu savo prekyba, raszo, jog metûse 1276 tenai skaitinyczíose tebuvę žinomi Lietuvos piningai, skatikais vadinami, ir Žuvėdų urtai, vienok Lietuvių naudos, kaip geresnės, daugesniai klausinėjo. (59) Kaipogi visiems yra žinoma, jog Gudai arba Maskoliai metûse 1420 tepradėjo savo ukėje sidabro piningus kalti; iki sziolei kailius kiaunių, sabalų, udrų piningų vietoje dėvėjo. Patys Gudai prekiodami visûmet lygę ne ant kitų, bet ant Lietuvos piningų; jog Lietuvos piningai buvo geresniais už visų jos apytauczių, tą mums rodo dar ir kiti rasztai: kaipogi didžiûju Lietuvos kuningaikszcziu, Keistutis ir Algirdas, kariaudamu metûse 1366 su Vokiecziais meldžionimis, kruvinose dienose savo ukės buvo įsiskolyjusiu Maldavijos ir Valakų vieszpacziui 1.000 svarų sidabro, kursai aiszkiai ablige sako, jog Lietuvos kuningaikszcziai ne kitais piningais turi tą skolą atidûti, kaip pacziais Lietuvių musztiniais. Lietuviai nevien sidabro mantą teturėjo, bet dar metûse 1565 kalo jau savo raudonûsius. Ant galo, noris padarius vienybę su Lenkais metûse 1569, vienok Lietuviai kalo dar savo ukės naudą įpatingą lig metu 1660. Nû to laiko jau vienų Lenkų piningai bebuvo dėvimis Lietuvos ukėje, turintys žymes abiejų tautų greta, tai yra Lenkų ir Lietuvių. — Reikia dar žinoti, kaip virszíaus minavojau, jog ne praszaliecziai prekiojo Lietuvoje ir Žiamaicziûse, ne be kokie klaidės, kaip sziądien, bet patys Žiamaicziai ir Lietuviai, lietuviszkai kalbėdami ir raszydami. (60)

XII.

Apraszas krasztų Lietuvių tautos.

Daug mokįtų stigavoja, jog Lietuvių ir Žiamaiczių tauta senovėje nevien nû skardžių Islos arba Vislos Žiamaiczių pajuriais iki ažero Peipus į saulėtekį traukusis, bet dar toli antrapus Islos taippat pajuriais į vakarus, kur sziądien krasztai Lineburg, Brandenburg, Meklenburg, Pamariais vadinami yra plėtusis, o nû pajurių gerai į kalną, tai yra iki pratekliui upių Surgunės, Niamuno, Berezinos, Daugavos ir Nipro tiesusis, kuriame kraszte sako daugiaus ne 12 milijonų gyventojų buvus ir lietuviszkai kalbėjus. (61) Vienok mano raszto trumpumas to neleidžia sziądien aiszkiai iszguldyti, dėlto palieku tą mokįtiems vyrams isznaginėti; asz teraszysiu veikalus tos dalies Lietuvių ir Žiamaiczių tautos, kuri sziądien tebegyvena tarp upių Gaujos ir Islos. Visas krasztas tarp dabar minavotų upių keturis vardus turi senovės rasztûse: 1 Žiamaicziai; 2 Kalnas arba Lietuva; 3 Vidažiamė ir 4 Baltoji žiamė, sziądien Baltaisiais Gudais vadinama. (62)

Lietuviai vienok patys savo krasztą pagal jo budą, tai yra pagal tekėjimą upių Surgutės, Pragaro, Niamuno, Ventos, Daugavos ir Gaujos, taip dalyjo: visą pakalnę, per kurią minavotos upės nû kalno žiamyn, tai yra į jurą, tekėjo, vadino Žiamaicziais, o kame tos upės prasidėjo tekėti — Kalnu. Gyventojai, noris abejur buvo Lietuviai, turi vieną kalbą, tikybą ir apsiėjimą, vienok Pakalnės gyventojai vadinosi Žiamaicziais, o Kalno Kalnėnais, bet tankesniai Lietuviais.

59] Storchs hist. Statist. Gemaeld. des Rus: Reuchs T. III.
60] Czacki o Litew. i Polsk. Praw.
61] Praetorius act. Borhs. T. II. 5. 558
62] Schloezers Gheschichte v. Lit. s. 10.

Nû kur butu tas žodis Lietuvis paeinąs — sunku yra sziądien iszreikszti: kaipogi vieni stigavoja jį paeinant nû stogo lotų, kiti nû lietaus, bet kiekvienas permanąs Lietuvos kalbą regi aiszkiai tokio stigavojimo menkumą. Bet jai visos tautos rodo boi stigavoja savo tautos vardą nû garsaus žodžio kilstantį, kaipo Slavėnai arba Gudai sakosi vadinami esą nû žodžio slava — garbė, taippat ir Lietuviai gali paeiti nû žodžio lėta: kaipogi žodis lėta yra už gûdingą turimas ir taip sziądien dar yra sakoma: „lėtos vyras arba niekam lėtai nederąs". Tas žodis — lėtingas vyras — senovėje jau žinomas buvo ir rodė kilties žmogų. (63)

Visame tame kraszte gyveno giminės, vadinamos: Kulmiai, Pagezonys, Pamezonys, Varmiai, Natangiai, Barcziai, Galindžiai, Sudaujai, Szalaujai, Nadraujai, Žiamaicziai, Žiamgaliai, Sambiai, Žalgiriai arba Jasigiai, tai yra pagonys, isz gudiszkumo senovėje Mažės Getais vadinami, Latviai, Krieviai, Parusniai arba Prusai. Tos giminės pacziais vardais tejvairavo tarp savęs, kaipogi visos lietuviszkai ar žiamaitiszkai kalbėjo, turėjo vieną tikybą, vieną rėdą, vieną budą ir vienus apsiėjimus. (64)

Visas tas krasztas, kuriame tos giminės Lietuvos tautos gyveno, turėjo 120 mylių ilgumo, 90 skersumo, o 1.080 slesnumo ketvirtainių milių arba trukių, į kurį talpinant ant vienos ketvirtainės mylios 1.000 gyventojų, bus buvusių visame kraszte daugiaus nei 10 milijonų gyventojų.

Linkima butu žinoti pradžią vardų visų tų minavotų giminių, bet kaip daug jų iszgaiszo rasztûse, todėl ir teżvilgterėsim ant pradžios tų vardų, kurie sziądien dar yra minavojami, tai yra Lietuvių, Žiamgalių, Kuržiamių arba Latvių, Prusų ir Žiamaiczių.

Žiamgale vadinosi Žiamaiczių saulėtekinis galas, tai yra gyvenanczių Paventyje ir Padaugavyje. Bet jog tenai buvo įsidanginę nû neatmenamų laikų į patį pajurį tarp tų upių Libėszai, vadinami Kuresaja, todėl ta kertelė vadinosi Kurėsais arba Kuržiamiais, vienok visûmet buvo valdžioje Žiamaiczių. Atėję paskui Vokiecziai meldžionys 12 amžiuje į Padaugavį visųpirma užėmė tûs Kuresarus ir pilyse Venspilėje ir Tukume apsikapėję ir patį krasztą pramanė pagal savo kalbos Kurland, tai yra Kurszo žiame, kurią paskesniai tûjtimpos kariaudami su Žiamgaliais ir Žiamaicziais kaskartą platino ir didino, taip jog per 100 metų užėmė nevien visus Žiamgalius, bet dar didžią dalį Žiamaiczių, kaip tûjaus regėsime, vienok Vokiecziai pirmûju vardu vadino Kurland, tai yra Kurszu, noris gyventojai daugiaus Žiamgaliai ir Žiamaicziai, ne Kuresarai buvo. Latviais arba Latviecziais vadino Lietuvius arba Žiamgalius Padaugavyje gyvenanczius ir valdžioje Vokieczių esanczius antrapus Daugavos. Parusais vadino tûs Žiamaiczius ir Lietuvius, kurie Parusnėje gyveno, kurį Vokiecziai meldžionys visųpirma užėmė, bet jog ta vieta, kaipo szventa, ir dėl savo žinyczios didei garsi buvo ir visiems žinoma, kaipo virszíaus minavojau, todėl, noris Vokiecziai plėsdamiesi pajuriais ir į kalną, daug krasztų Lietuviams ir Žiamaicziams užėmė, vienok vis Parusiais arba Parusniais vadinosi.

63] Paul. Warnefrid L. 1. c. 21.
64] G. Merkel Die Vorzeit Liefland T. I. p. 64.

(Dar ne viskas.)

Margumynai.

— *Alkoholis ir vaikai.* Dr. Demme laikrasztyje „Zeitschrift fuer Schulgesundheitspflege“ padûda sekantį nûtikį: „Vieną sykį atvedė pas manę deszimties metų vaiką, kuriam tėvas dėl numalszinimo gerklės skaudėjimo davinėjo nû tulo laiko dusyk ant dienos po stiklelį degtinės, o taipogi po pusę stiklo maliagos „dėl pastiprinimo“. Po dviejų mėnesių tokio gydymo vaikisczias pradėjo netekti atminties taip pažymiai, kad tėvai prispirti buvo kreiptiesi prie daktaro. Isztyrus ligonį pasirodė, jogei vaikas užmirszta paprasczіausių daigtų vardus, pravardžių-gi nei per vieną dieną negali užturėti savo atmintyje. Asz užgyniau davinėti jam alkoholį ir vaikas po dviejų nedėlių pradėjo ateiti į savę. Po poros mėnesių tas vaikas jau be tėvų žinios pradėjo gerti liekanas alaus, pasilikusiojo bonkose. Ir vėliuk tėvai patėmyjo pas jį silpnėjimą atminties, koktai tik po ilgesnio gydymo buvo galima pataisyti“. Dr. Demme priveda ir daugiaus tokių nûtikių, persergėdamas ne tik tėvus, bet ir suaugusius žmones nû alkoholiaus, kuris negirdėtinai blėdingą įveikmę padaro ant žmogaus organizmo. Tarp lietuvininkų mums daug sykių teko matyti motynas, dar žindantiems savo vaike liams dûdanczias alų.

— *Dyvinas ažeras.* Dvideszimts metų atgalios vienas prancuzas atsibastė į vakarus su didelia avių banda. Jam nustipo daug avių kelionėje, ir kada jis pribuvo į Washingtono teritoriją, jo likusios avys buvo visos nuszaszę. Vieną vakarą, kada rûszėsi apie savo abazą, jis pasergėjo per medžius grażų ažerą ir pasiskubino nubėgti ant jo kranto. Avys pûlėsi prie vandens ir pradėjo jį godžiai gerti. Jis dar daugiaus nusistebėjo pats paragavęs vandenį, kuris buvo kartus ir negardus. Bijodamas, idant avys nenusinûdintu, nuvarė jas nû vandens, tacziaus jos per gvolta, sugrįžo atgalios. Jo avys taip buvo nususę, jogei jis turėjo mažai vilties į jų pasveikimą. Užtai jis pavelyjo joms gerti negardujį vandenį iki valiai. Ant rytojaus jis negalėjo nuvaryti avių nû ažero ir po kelių dienų jis su nûsteba pasergėjo, kad jos visiszkai yra pasveikę. Prancuzas tada apsigyveno szale to ažero. Per ilgą laiką jis ten vienas gyveno, bet sziądien ant ažero kranto marma didžiausia iszdirbysta. Ant prancuzo sėdybos vietos stovi dabar miestas Middlebaugh; senasis prancuzas yra dar gyvas ir džiaugiasi, kad jis pirmutinis atrado ažerą su gydykliniu vandeniu. Szitas vandû turi savyje sodiumo druskas, potassium, lithium, geležį, carboną, magnesium, calcium, aluminium, siliconą, sulphurą ir borium. Ažeras užima tukstantį akrų ploto ir vietomis turi szimtą sieksnių gilumo. Jo szaltiniais yra apielinkiniai kalnai. Jis apsiauptas yra žiamais apžėlusiais kalneliais ir turi puikiausią iszveizdą. Tukstancziai žmonių ten vasaromis grudasi, jieszkodami sveikatos vandenyje szito ažero.

Apgarsinimai.

Ant. Mockaiczio
Lietuviszkas Saliunas.

Užlaiko geriausią alų ir visokius gėrymus visame mieste. Skaniausi cigarai ir smagiausia vieta dėl užeigos. Savi eikite pas savą.

A. Mockaitis.
76, S. Wyoming st., Hazleton, Pa.

S. J. Mockaiczio

Krautuvė kûnogeriausių arielkų, alaus, visokių gėrymų ir cigarų. Teisingiausias ir pigiausias pardavimas. Lietuviai eikite pas lietuvį.

116 N. Main Str., Shenandoah Pa.

Apsiżiurek pirm pirkimo.

Pirkikai žiamių Hofa Parke ir Pulaski'je apturi teisingus kontraktus, grynus užraszus „absfraktus” t. y. hipotėtiszkas iszraszas, užtikrinanczias jiems kupiną nupirktos žiamės savybę su giria ir upeliais.

Musų matininkas ir vieszkelių užveizda visados gyvena kolionijoje ir isztaiso kolionistams kelius uždyką visus, kur tik jie yra reikalingi.

Dėl atlikimo tų dabų samdome tik tokius darbininkus, kurie musų kolionijoje gyvena.

Ant tų darbų ir kitokių pagerinimų iszdûdame tukstanczius dolerių kas-metas tarp tų paczių musų kolionistų.

Mapas ir kitas informacijas atsiuncziame dyka.

J. J. Hof Land Co.,

119 West Water Str., Milwaukee, Wis.

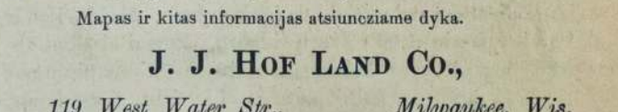

MIKOLO TOTORIAUS
Lietuviszkas Saliunas
Ant kampo Willow & Central Ave.
PLYMOUTH, PA.

Užlaiko geriausią alų, cigarus ir visokius gėrymus visame mieste. Didžiausi stiklai visoje apielinkėje.

Lietuviu Kompanijos Saliunas,

kuriame parsidûda geriausias alus ne tik isz Baltimorės bravorų, bet ir isz Rochesterio ir New Yorko; cigarus laikome pirmos kliasos; taipogi turime du bilijardu. Atvažiavę isz kitur į szitą miestą ant *Camden* stotės, tai pirmiausiai galite rasti pas mus užeigą — esame palei paczią stotę.

Jonas Grażulis,
219 W. Camden st.
BALTIMORE MD.

The Palace Drug Store.
Neagley and Noll,
aptiekoriai
Corn Northampton & Canal sts.
Wilkes—Barre, Pa.

Yra tai geriausia szitame mieste vieta dėl pirkimo liekarstų, kadągi tik szvieziausios ir gryniausios liekarstos czion yra pardûdamos. Receptai yra iszpildomi per gabius ir geraі savo darbą iszmananczius aptiekorius; mės prisiulom jums geriausias liekarstas už pigiausias prekes. Visokios patentavotos gydyklės, geriausios perfumos, muilai ir visiab, kas tik geriausiose aptiekose parsidûda. Aptieka yra atverta per visas naktis.

Dr. J. Szliupas pribuna į musų aptieką kožną sykį, kada tik atsiranda reikalas apžiurėti ligonį.

Neagley & Noll
Cor. Northampton & Canal st.
Wilkes-Barre Pa.

Dr. M. A. Carroll
Office: kampas Church & Eno Strs.,
Plymouth, Luzerne Co. Pa.

Uždėjęs kromą Pittstone, pardavinėju viską kûmi pigiausiai.

Tam. Pauksztis.
123 N. Main str., Pittston, Pa.

Įsitaisęs valgomų daigtų kromą, meilingai užsipraszau brolius lietuvius neužmirszti paremti savo viengentį ir apsilankyti pas manę dėl pirkinių.

Kazys Petrika,
617 W. Centre Str., Mahanoy City.

Rukyk
Ues'o
„Stripped”
TABAKĄ.

Kningos! Kningos!

Pas M. Mocką galima gauti visokių lietuviszkų kningų, k. t.: malda-kningių, istoriszkų, mokeliszkų, daininiių, sztukaunų ir kitokių, kokių dar ikszioi nebuvo, o parsidûda už ziamą prekę. Norintiejie apturėti kningų katalioga raszykite gromatas ir įdėkite markę už 2 centu dėl atsakymo. Adresas:

Mr. M. Mockus,
P. O. Box 54 Detroit, Mich

MILIAUCKO KROMAS valgomų tavorų ir visokių naminių daiktų randasi ant
No 108 Center st. Shenandoah.